

Tionde Svenska Entomologmötet 18-20 juni 1999 på Öland

MARKUS FORSLUND

Rekorddeltagande

Så var det till ända. Jag tror att både arrangören Föreningen Sydostentomologerna, SEF och deltagarna känner sig nöjda efter tre intensiva dagar. Räknar man in alla personer som var med till och från så var vi denna gång över 80 personer - rekord! Det är 5-10 fler än det första entomologmötet som anordnades i Uppsala och som sägs ha det tidigare rekordet.

Vilket väder!

Efter rätt många år med dåligt och halvtaskigt väder så blev det nu en fullträff. Solen flödade från en nästan klarblå himmel under hela mötet. Det var bara under exkursionsdagen som det drev in en tunn molnslöja under eftermiddagen. Vi var många som tyckte det var rätt skönt. Sex-åtta

timmar på alvaret med gassande solsken kan bli lite väl mycket. Jag har nu avslöjat exkursionsmålet, men jag ska ta allt från början.

Stämman

Närmare sjuttio deltagare dök upp på Ölands folkhögskola redan på fredag kväll lagom till stämman kl. 19.00. Stämman öppnades av Sydostentomologernas ordförande, Mats Lindborg, som sedan lämnade ordförandeklubban vidare till Hasse Karlsson. Han lotsade sedan stämman igenom dagordningen på ett elegant vis.

Revisorerna godkände styrelsens arbete och styrelsen beviljades ansvarsfrihet med acklamation av församlingen. Endast en motion hade inkommit, tyvärr för sent. Följande verksamhetsplan godkändes:

Den traditionella grupp bilden tagen utanför Ölands folkhögskola.

- * Fortsatt utgivning av ET
- * Öka antalet prenumeranter av ET
- * Utgivning av SEF Informerar ev. bara hemsidan
- * Öka informationen om entomologi och SEF via massmedia och hemsida
- * Tillsammans med Upplands entomologiska förening anordna det elfte Svenska Entomologmötet

Årsavgiften för lokalföreningarna fastställdes till 10 kr/medlem. Prenumerationsavgift år 2000 för Svenska prenumeranter förblev oförändrad 180 kr. Det innebär att den nu varit oförändrad under fyra år.

Valen blev odramatiska då samtliga personer som var aktuella för omval valdes om. Det innebär samma styrelse, revisorer och valberedning ytterligare ett år.

Övriga punkter

Per Almkvist meddelade att den efterlängtdade entomologmatrikeln nu är klar. Den finns digitalt hos landets lokalföreningar. I nästa matrikel som beräknas till 2001 planerar vi att utöka den med e-post adresser.

Nästa årsstämma kommer att gå av stapeln i Uppland. Arrangör blir Upplands entomologiska förening.

Markägardiplotet delades i år mellan två

kandidater. Ulf Ölund, Åtråsk utanför Piteå som genom gammaldags hävd av sin slätteräng bidragit till att rädda kvar två fjärilsarter i landet, blybandbrokvecklare (*Capricornia boisduvalliana*) och bokstavsmott (*Diasemia reticularis*). Den andra pristagaren utgörs av två personer, bröderna Olov och Per-Erik Wedin som avsatt 5 ha av sin mark som naturreservat.

Arbetet med skriften landskapsinsekter fortskrider om än i långsam takt. Vid mötet skickades skisser runt på samtliga arter, ritade av Nils Forshed. Synpunkter inhämtades för vidarebefordran till konstnären. De flesta landskapsinsekter har nu texter. Publikationen beräknas vara klar våren/sommaren 2000. Information om landskapsinsekterna hittar du på föreningens hemsida www.sef.nu.

Vid stämman informerades om den pågående översynen av fridlysningsbestämmelserna. Naturvårdsverket har utarbetat förslaget som sedan har remissbehandlats under sommaren. Förslaget innebär att ett antal insektsarter, varav de flesta finns upptagna på olika internationella listor, fridlyses. SEF har yttrat sig i ärendet. Naturvårdsverket fattade i slutet av oktober ett beslut som innebär att 24 insekter och en spindel (Tab. 1) ska fridlysas tillsammans med ett stort antal kärlväxter, mossar, kräldjur m.fl. (Sist i denna artikel kan du läsa ett utdrag ur SEF's svar till Nautvårdsverket angående fridlysningsningen.)

c. Rygggradslösa djur

Apollofjäril (*Parnassius apollo*)
 Boknätfjäril (*Euphydryas (Hypodryas) maturna*)
 Bokskogslöpare (*Carabus intricatus*)
 Bred gulbrämad dykare (*Dytiscus latissimus*)
 Bred paljettdykare (*Graphoderus bilineatus*)
 Brun gräsfjäril (*Coenonympha hero*)
Cardiophorus gramineus (knäppare)
 Cinnoberbagge (*Cucujus cinnaberinus*)
 Citronfläckad kärrtrollslända (*Leucorrhina pectoralis*)
 Dårgräsfjäril (*Lopinga achine*)
 Ekoxe (*Lucanus cervus*)
Eresus cinnaberinus (spindel)

Grön flodtrollslända (*Ophiogomphus cecilia*)
 Grön mosaiktrollslända (*Aeshna viridis*)
 Hårig dolkstekel (*Scolia hirta*)
Lacon lepidopterus (knäppare)
Lacon querceus (knäppare)
Leucorrhina albifrons (trollslända)
Leucorrhina caudalis (trollslända)
 Läderbagge (*Osmoderma eremita*)
 Mnemosynefjäril (*Parnassius mnemosyne*)
Reitterelater dubius (knäppare)
 Stor ekbock (*Cerambyx cerdo*)
 Svartfläckig blåvinge (*Maculinea arion*)
 Ärenprinsnätfjäril (*Euphydryas aurinia*)

Tab. 1. Utdrag från Naturvårdsverkets beslut angående fridlysningsarter i landet. Följande rygggradslösa djur är fridlysta från och med 1.1.2000.

Stämman antog Björn Cederberg förslag om att stämman skulle göra ett årsmötesuttalande angående avmaskningsmedel (avermektinger). Ett pressmeddelande har därefter utarbetats och har resulterat i både TV, radio och tidningsartiklar. Berörda myndigheter har också meddelat att de avser att ta tag i frågan.

Klockan 21.00 avslutade ordförande mötet.

Bildvisning

Efter stämman blev det kvällsfika och därefter höll Per Almkvist en uppskattad bildvisning från det 24:e nordiska entomologmötet i Estland. Det var inte så många insekter men desto mer av landets natur och kultur samt en och annan entomolog.

Nattexkursion

Ett tjugotal deltagare gav sig iväg till naturreservatet Abbantorp - Rönnerum som ligger i Mittlandskogen. Området är utsett till årets lokal av Sydostentomologerna. Det innebär att föreningen hoppas på många entomologbesök under sommaren. Därefter sammanställs materialet och publiceras i föreningens lokaltidning "Lucanus". Det fina vädret under dagen resulterade tyvärr i en ganska kylig kväll med ett magert fjärilsresultat. Nämnas kan guldgul lavspinnare (*Eilema sororcula*), grågul lavmätare (*Paradarsia similaris*) och benvedsmätare (*Ligdia adustata*). Några unga samlare var dock jättenöjda med de svärmare som dök upp, däribland en ligustersvärmare (*Sphinx ligustri*).

Alvarexkursion

Lördagen ägnades åt en heldagsutflykt till Stora Alvaret där tre naturvårdsområden besöktes, Stora Vickleby (660 ha), Lilla Vickleby (560 ha) och Gyng (920 ha). Vädret var perfekt med strålende sol fram till lunch då en tunn molnfront placerade sig rakt över alvaret till mångas lättnad. Värmen var redan då rätt påfrestande. Mellan sjuttio och åttio personer var efter en halvtimme utspridda över flera kvadratkilometer och återförenades inte förrän till middagen. Vandringen gick från Vickleby alvargata till Möckelmossen genom de flesta alvartyperna; alvartorräng, solvändelavhed, alvarfuktäng, spricksträngsalvar, buskmarker med en och tok

och inte minst de fascinerande karstområdena utmed Resmozonen. Vi fick även se röjningar som genomförts i Länsstyrelsens regi och av markägarna. Bland kärlväxterna noterades, klipplök, såpört, ullsmörblomma, bergskrabba och stora bestånd av den endemiska alvarmalörten. Väl framme vid Möckelmossen fick deltagarna inte se svart stork som hade uppehållit sig där under morgonen, men flera av oss såg däremot vit stork!

Trots att insektsaktiviteten inte var den allra bästa så gjordes en hel del roliga fynd. Det mest spännande var täckvingar av alvarlarvmördaren (*Calosoma reticulatum*) som är ett riktigt fabeldjur för många skalbaggsamlare. Den lever som namnet avslöjar av fjärilslarver och finns bara på Stora Alvaret där den påträffas med flera års mellanrum även om det i år redan gjorts ett fynd vid Frösslunda. En annan art var den endemiska alvarmalörtögonlappmalen (*Lacanobia lacinia-tella*), en art som var ny för många samlare och som påträffades i stort antal. Andra typiska alvararter var sena fynd av skuggmätare (*Dyscia fagaria*), liten borstspinnare (*Setina roscida*) och alvarljusmott (*Loxostege manualis*). Bland flugorna kan styltflugan *Scellus dolichocervus* nämnas. Den är endemisk för Ölands och Gotlands alvarmarker. På Ölands alvar är den inte sällsynt och håvades på gul fetknopp. En annan fluga som påträffades var stjärtflugan *Chaetolochaea pallipennis*. Den förekommer i Sverige bara på Öland och är tämligen allmän på Stora Alvaret.

Alla var nog glada över att få se bilarna som skulle skjutsa deltagarna till folkhögskolan, men också över det vackra vädret och naturupplevelsen i detta unika landskap.

Hemlig utflykt

Efter en god middag på folkhögskolan satte alla sig i en buss för avfärd mot okänt mål. Frågorna var många om klädsel, om de skulle ta med sig håvar och om vi skulle vara inne eller ute. Vi som arrangörer gjorde vårt bästa för att förvirra deltagarna utan att sätta dem på pottan. Färden slutade som många nu vet hos Mia och Sten-Arne som startat Ölands fjärilmuseum. Museet hade invigts dagen innan vårt besök. Det blev en lyckad kväll med konst- och fjärilsutställningar,

Karstsprickor på Vickleby alvar utmed Resmozonen. Utmed sprickan syns tydligt hur hällsnäcka (*Chondrina clienta*) betat lavar och alger. Foto: Markus Forslund.

musikunderhållning av både proffs och entomologer, sill och färskpotatis och trevligt samkväm. Många var även glada att kunna köpa nålar, håvar och andra samlarattiraljer. SEF önskade värdarna lycka till och lovade att komma förbi och fika.

Extra nattexkursion

Hemfärden gick klockan 23.00, vilket gjorde att en del inte kunde hålla sig ifrån en extra nattexkursion. Denna gång till Möckelmossen där ett par tidiga exemplar av ockragult nejlikfly (*Hadena irregularis*) infångades. Arten var då enbart tagen på Stora Alvaret. Ett par veckor senare hittade Ingvar Svenson den på södra Gotland.

Föredrag

Söndagen inleddes med föredrag. Två av föredragshållarna kunde tyvärr inte komma så vi trodde att det skulle bli gott om tid, men med spännande föredrag och engagerade deltagare gick tiden fort och i slutändan så blev det rätt ont om tid. Vi fick höra fyra intressanta föredrag:

Per-Erik Betzholtz redogjorde för sina jämförelser mellan två populationer av lavdagsvärmare, bl a gällande skillnader i utdöenderisk och

förändringar i vingutseende. Populationerna är dels från den isolerade lokalen vid Bejershamn och dels från en lokal i Tyskland som ligger i norra delen av artens utbredningsområde.

Björn Cederberg berättade om sina kramgoa älsklingsdjur, bin och humlor. Vi fick höra om flera olika arter och deras levnadsbetingelser. Vi var nog flera som rycktes med i hans engagemang och det skulle inte förvåna om en och annan bygger ett eget bibatteri.

Carl-Cedric Coulianus berättade om alvarets olika naturtyper och de speciella insekter vi hittar där. Han redogjorde för relikarter och arter med disjunkt utbredning. Han var tveksam till om det verkligen finns några endemiska insektsarter på Stora Alvaret. Det är snarare en fråga om dålig kunskap om dessa arters utbredning i världen. Frågan lär diskuteras vidare.

Susanne Forslund berättade och visade bilder från det blivande Världsarvet "Södra Ölands odlingslandskap" Den 1 juli lämnade Sveriges regering in en ansökan till Unesco's världsarvskommitté. I december 2000 avgörs om Södra Öland kommer bli Sveriges tionde världsarv. Vidare redogjorde Susanne för länsstyrelsens arbete med restaurering av södra Ölands alvarmarker.

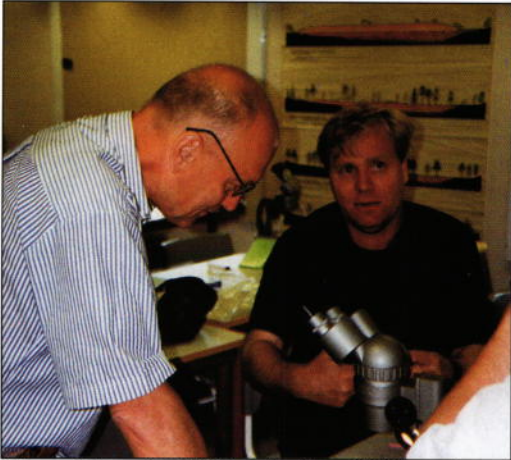
Efter föredragen vandrade hela skaran iväg till Uppsala universitetens Ekologiska forskningsstation, där Jan Tengö och Lennart Ågren visade lokalerna och berättade om verksamheten. Detta avslutade årets entomologmöte.

Mittlandsexkursion

Som en liten extrapunkt erbjöds de deltagare som ville att följa med på en liten extraexkursion. Den gick till det närliggande Lenstad där vi i strålände solsken fick uppleva kovetenätfjäril (*Melitaea diamina*) och den numera fridlysta ärenprisnätfjärilen (*Euphydryas aurinia*). Båda arterna har gått tillbaka i landet men har i mittlandskogens relativt goda populationer.

Genitalprepareringskurs

Med anledning av Svenska entomologmötets tioårsjubileum genomförde Sveriges Entomologiska Förening och Högskolan i Kalmar en kurs i genitalpreparering den 17-18 juni i direkt anslutning till årsmötet. Kursen riktade sig till både nybörjare och mer erfarna samlare. Totalt

Göran Palmqvist till höger berättar för Thure Svensson om tips vid genitalpreparering. Foto: Markus Forslund.

deltog 29 personer. Lärare var Göran Palmqvist, Arne Moberg, Bengt-Åke Bengtsson (fjärilar), Thomas Pape (flugor, steklar) och Bengt Andersson (skalbaggar).

På kursen fick vi först en allmän genomgång av genitaliernas morfologi och terminologi av Thomas Pape. Därefter delade vi upp oss i grupper för genomgång av respektive grupp och framförallt pröva på olika prepareringstekniker. Fjärilsfolket fick även via TV-skärm, se hur Arne Moberg lyckades blåsa ut vesican, den s.k. vändpreparatmetoden. Det var flera av oss som prövade tekniken och inte var det lätt, men de flesta lyckades till slut. Under kursen diskuterades även var man kan få tag i alla tillbehör som behövs. SEF hoppas och tror att kursen stimulerade flera att komma igång med genitalpreparering. Det är oftast inte så svårt, men det finns en spärr som man måste komma över.

Skalbaggsängandet passade även på att besöka naturreservatet Björnö strax norr om Kalmar för att samla in material för att öva genitalpreparering. Björnö hyser ett mycket stort antal rödlistade skalbaggar och vid besöket noterades bl.a. ekträdlöpare (*Rhagium sycophanta*), ekoxe (*Lucanus cervus*) och liten aspböck (*Saperda populnea*).

Markus Forslund

Utdrag ur SEF's svar till Naturvårdsverket angående fridlysning av insekterna i Tab. 1.

Naturvårdsverket har 1999-06-23 skickat ut ett förslag till nya fridlysningsbestämmelser. I förslaget ingår en översyn av befintliga fridlysningsföreskrifter för växt- och djurarter samt en utredning över behovet av ytterligare fridlysningar.

Antalet entomologer i Sverige är ca 1500, varav den allra största delen är amatörer. Inte ens tio gånger så många skulle räcka för att kartlägga och övervaka den svenska insektsfaunan. Idag finns elva lokalföreningar som alla är anslutna till Sveriges Entomologiska Förening (SEF). Rekryteringen av nya medarbetare i den entomologiska verksamheten är angelägen och av största intresse för svensk naturvård. Kännedomen om och skyddet av den svenska insektsfaunan är beroende av att vi i landet har en stor och aktiv kår av entomologer som bedriver insamling och faunistiska undersökningar. Risken finns att dessa fridlysningsregler gör att allmänheten får en negativ bild av entomologerna och det i sin tur kan resultera i ett ännu större problem med att rekrytera unga entomologer. På sikt kan detta få förödande konsekvenser på entomologisk kunskap, vilket är en förutsättning för ett effektivt faunaskydd som fridlysningen påstod sig vilja värna om.

Synpunkter

Syftet med en fridlysning är att förhindra insamling från naturen när detta utgör ett hot mot artens fortlevnad. SEF har inget att invända mot det synsättet även om vi anser att fridlysning är ett något föråldrat skyddsinstrument. Ett rimligt krav borde vara att ta fram åtgärdsprogram för aktuella fridlysningsarter och i dessa redovisa vilka hot som finns och vilka åtgärder som krävs för artens fortlevnad. Detta stämmer väl överens med tankegångarna i Bernkonventionens artikel 4 vilket vi förutsätter att NV beaktar. När det gäller de nu aktuella insekterna så hotas samtliga av biotopförstöring medan det är ytterst få av dem där hotet utgörs av insamling i Sverige. Undantag förekommer t ex de knäppare som fridlystes 1998 i Kalmar län. I det fallet hade SEF inga invändningar då beslutet var välgrun-

dat och arterna hotades direkt av insamling. Det finns idag inga säkra exempel på insektsarter där utdöendet orsakats av insamling.

Det finns inte några faunaskyddsskäl till att misstänkliggöra eller misskreditera seriös entomologisk verksamhet. Allmänheten berörs knappast alls av fridlysningsbestämmelser av insekter eftersom man inte ägnar sig åt insektplockning på samma sätt som blomplockning.

Det stora hotet mot arter i den svenska insektafaunan är förstöring och förändring av deras livsmiljöer. Fridlysningsförslaget av arter innebär inget tvingande beträffande skydd av biotoper och habitat. De mjuka diskussionsmässiga förslag som Naturvårdsverket föreslår i sin remiss är alltför vaga och svaga för att kunna få någon effekt. Förslaget är därför ur entomologisk faunavårdssynpunkt synnerligen tandlöst.

Fridlykning av arter kan vara motiverad och effektiv om den kopplas till krav på skydd av miljöer där dessa arter förekommer, men då måste det också finnas entomologer och entomologisk verksamhet som tillåts arbeta och som påvisar arternas förekomst. Ett samarbete mellan myndigheter och entomologer är en viktig förutsättning för att förbättra situationen för många rödlistade insektsarter. Utan amatörentomologernas kunskap om insekterna och dess utbredning blir det svårt att vidta rätt åtgärder.

Skulle fridlykningarna genomföras innebär det ett stort ansvar för myndigheterna att följa dessa arters status och förbättra förutsättningarna så de inte försvinner från den svenska faunan utan att någon vet om det.

Du kan läsa mer om SEF's synpunkter på föreningens hemsida www.sef.nu.

Svenskt entomologmöte 2000

I Uppland

9-12/6-2000

(Pingsthelgen)

Plats: Norrmalma som ligger vackert belägen i ekbackar som sluttar ner mot sjön Erken ca en mil norr om Norrtälje.

Preliminärt program: (Mer detaljerat program kungörs senare)

Fredag 9/6	kl 19.00 samling runt öl och smörgås
Lördag 10/6	kl 10.00 Föredrag och exkursioner kl 19.00 Årsmöte i Sveriges entomologiska förening
Söndag 11/6	kl 09.00 Exkursion till Vällenområdet
Måndag 12/6	kl 09.00 Exkursion till Upplandskusten kl 14.00 Avslutning

Logi: Kostar 100 kr per natt och person, medtag egna lakan.

Mat: Luncher/middagar etc kan fås för 60-65 kr per måltid

Anmälan/Frågor:

Mats Jonsell
SLU, ArtDatabanken, Box 7007,
750 07 Uppsala.
e-post: mats.jonsell@dha.slu.se
tel: 018-55 10 45 / 67 27 45

Stefan Eriksson
Källparksg. 2
754 32 Uppsala
e-post: stefan@pegasus-lab.se
tel: 018 - 25 06 10